

Експертно становище относно индустриалните миризми в гр. Димитровград

Изготвили становището:

гл. ас. д-р Костадин Костадинов, д. м. – член на лекарска мрежа „Въздух за здраве“

Станислав Малчев, юрист – член на УС на сдружение „Въздух за здраве“

Относно: Отговор на РИОСВ-Хасково по сигнали за „неприятни миризми“ в гр. Димитровград

Настоящото становище е изготвено във връзка с получен официален отговор на РИОСВ-Хасково по повод постъпили сигнали от жители на град Димитровград относно интензивни индустриални миризми.

В своята позиция Инспекцията твърди, че на национално и европейско ниво липсва легална дефиниция за „непоносима и/или задушлива миризма“, определяйки усещанията на гражданите като „субективни възприятия с психосоматичен характер“.

С нашата експертна позиция поддържаме тезата, че това твърдение е **фактически неточно и неоснователно**, тъй като пренебрегва съществуващите действащи нормативните актове, съдебна практика и научни доказателства за негативното въздействие на индустриалните миризми върху човешкото здраве и качеството на живот.

I. По отношение на понятия като „непоносима миризма“, „задушлива миризма“ и други

Няма законова дефиниция за „непоносима миризма“, „задушлива миризма“ или друго подобно специфично понятие, но „дискомфорт“ функционално покрива тези категории. ЗООС въвежда легалната дефиниция за „дискомфорт“ в §1, т. 30а от ДР ЗООС, определяйки го като „**раздразнението и неудобствата, създавани от факторите на околната среда, определени посредством проучвания в тази област**“.

С нея законодателят признава, че миризмите могат да причинят раздразнение и неудобства, т.е. негативно въздействие върху човека като част от качеството на жизнената среда, без да изисква обективна измеримост чрез пределно допустими концентрации. Раздразнението и неудобствата могат да се изразяват в (*Blanes-Vidal et al. (2014). Respiratory and sensory irritation symptoms among residents exposed to low-to-moderate air pollution from biodegradable wastes.*

Journal of exposure science & environmental epidemiology,
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24736101/>);

- **Дразнене на очи, нос, гърло:** парене, сълзене, сухота, кашлица; честотата на „сърбеж/сухота на очите“ и кашлица се повишава с нарастваща експозиция;
- **Главоболие и сънливост/умора:** остри миризливи вещества активират тригеминалните рецептори и могат да променят мозъчния кръвоток, свързано с главоболие;
- **Гадене, коремен дискомфорт и неврологични оплаквания:** често съобщавани в близост до животновъдни и отпадъчни инсталации;
- **Респираторни симптоми и стягане в гърди/задух:** повишена честота около животновъдни обекти; при чувствителни (напр. астматици) симптомите може да персистират по-дълго;
- **Стрес, раздразнителност, нарушено настроение и качество на живот:** нарастват дозово с експозицията и могат да медиират част от физическите оплаквания;
- **Соматични оплаквания, медиирани от „annoiance“:** по-голяма близост до източника води до повече симптоми; връзката често е както пряка, така и опосредена от субективно дразнение;
- **Когнитивно усилване на симптомите:** негативни очаквания за „вредна“ миризма увеличават усещаното дразнене и броя симптоми.

Невъзможно би било нормативното скрепяване на концентрации, водещи до един или няколко от посочените раздразнения и неудобства поради наличния субективен елемент – индивидуалното човешко възприятие, съотв. индивидуалното дразнение и реакция на организма. Дразненията и реакциите не са под контрола на човека. Влияят се от външната среда и единственият контрол, който може да се упражни е именно върху средата.

Субективният елемент засяга и възможните методи за установяване на раздразненията и неудобствата от различните фактори на околната среда. В науката обективното измерване на „дискомфорт“ от миризми комбинира психофизични тестове за обоняние, обективни физиологични мерки и валидирани въпросници за досада/осъзнатост към миризми.

- **Психофизични (квази-обективни) тестове:**
 - **Праг на детекция и разпознаване:** стандартни тестове (Sniffin' Sticks, UPSIT, CCCRC) дават количествени резултати за чувствителност (напр. по-ниски прагове = по-голяма чувствителност) и разграничават периферна и централна обработка.

- **Разграничаване на миризми и идентификация:** измерват свръхпрагови възприятия, свързани с реалния дискомфорт при ежедневни концентрации.
- **Обективни физиологични/неврофизиологични мерки:**
 - **Хемосензорни евокирани потенциали (CSERP):** регистрират мозъчни отговори на одоранти без нужда от субективен отчет, подходящи за „обективизиране“ на отговора.
 - **Маркери за дразнене:** при летливи вещества дразненето (тригеминус) може да се квантифицира отделно от миризмата; обективните мерки често показват значително по-високи прагове за дразнене от праговете на миризма (напр. ацетон: мирис ~20–400 ppm, дразнене ~10 000–40 000 ppm).
- **Валидирани скали за досада/осъзнатост към миризми:**
 - **Въпросници за обонятелно въздействие** (напр. Odor Awareness Scale) имат висока надеждност и оценяват чувствителност, влияние и внимание към миризми; полезни за количествена оценка на досадата, но отразяват и афективни фактори.
 - Субективните оплаквания могат да надценяват „свръхчувствителност“; обективното тестване често открива хипосмия при такива пациенти, подчертавайки нуждата от комбиниран подход.

В контекста на околна среда/индустрия, електронни „нос“ сензорни масиви корелират с одорни единици (напр. 100–800 000 ou/m³), но изискват калибрация и контрол на температура/влажност. За регулации се препоръчва съчетаване на обективни мерки за дразнене и стандартизирани субективни отчети, контролирани за очаквания и предходна експозиция.

Освен употребата на възможни технически средства за анализиране и достиженията на модерните научно-базирани методи за изследване, които могат да бъдат нормативно скрепявани чрез препрощащи или технически норми, първичен метод остава човешкото обоняние, т. нар. **органолептичен метод**. Обективността му се преценява от компетентните органи или съда въз основа на критерии като повторяемост във времето, многократна споделеност от множество засегнати лица, удостоверяване **чрез правнорелевантни актове** като констативни протоколи, актове за установяване на административни нарушения или наказателни постановления, съдебни експертизи като съдебно-екологични, съдебно-медицински и др. под.

За тълкуване обхвата и съдържанието на „**фактори на околната среда**“, използвани в дефиницията за „**дискомфорт**“ в §1, т. 30а от ДР ЗООС трябва да обърнем внимание на Глава първа („Общи положения“), Раздел първи („Приложно поле и обхват на закона“) на ЗООС, с който се уреждат и обществените отношения,

свързани с контрола и управлението на **факторите, които увреждат околната среда** (чл. 1, т. 4) и се цели **управление на компонентите и факторите на околната среда** (чл. 2, т. 4).

В чл. 1, т. 4 ЗООС се имат предвид факторите, които замърсяват или увреждат околната среда и са посочени в чл. 5 ЗООС: **естествени и антропогенни вещества и процеси**; различни видове отпадъци и техните местонахождения; рискови енергийни източници - шумове, вибрации, радиации, както и някои генетично модифицирани организми.

Управлението и контролът на компонентите и факторите на околната среда, въздействащи върху тях, се извършват по ред, определен от ЗООС и от специалните закони за компонентите и факторите на околната среда (чл. 6 ЗООС). Такъв специален закон се явява и ЗЧАВ.

Не на последно място, раздразненията и неудобствата се измерват посредством проучвания. Законодателят не е посочил целенасочено какви са проучванията. Те могат да обхващат такива, провеждани от МОСВ, МЗ, РИОСВ, РЗИ, НЦОЗА, университетите и научните звена в страната, както и да се базират на научни проучвания (достиганията на научната сфера). Това разбиране се потвърждава от съдебната практика, в т.ч. различни проучвания и изследвания се използват за съставянето на съдебно-екологичните и съдебно-медицинските експертизи.

II. Общо задължение за опазване на човешкото здраве като елемент на опазването на околната среда

В този смисъл неприятните миризми са **пряк фактор за екологичен дискомфорт**, който попада в обхвата на ЗООС, който в чл. 3 застъпва, че опазването на околната среда включва и **предотвратяване и намаляване на риска за човешкото здраве (чл. 3, т. 2 ЗООС)**. Освен това чл. 148 и чл. 151 от ЗООС задължава компетентните органи да предприемат административни мерки, когато е **налице вредно въздействие върху околната среда или риск за здравето, без да изисква наличие на конкретна количествена норма за миризма**. Следователно липсата на определена технически изразена (напр. числово) „*норма за допустима миризма*” не освобождава РИОСВ-Хасково от задължението ѝ да реагира при установен дискомфорт или опасност за здравето. В този смисъл критерий за намеса е налице, когато фактически се установи влошено качество на живот или риск за здравето, т.е. включително когато миризмите предизвикват дискомфорт на населението или сочат нарушение на условия по екологичните разрешителни.

III. Европейско законодателство, касаещо поставения проблем

На европейско ниво Директивата за промишлените емисии (2010/75/ЕС), изменена с Директива (ЕС) 2024/1785, т.нар. IED 2.0, в сила от август 2024 г., **изрично включва миризмите в обхвата на регулираните замърсители.** Съгласно изменените разпоредби на Директивата, още при кандидатстване за разрешително промишлените предприятия-оператори (по смисъла на IED и ЗООС) трябва да предоставят описание на източниците на емисии, включително миризми, и да идентифицират евентуалните здравни ефекти от тях. Освен това при определяне на условията в разрешителните, държавите членки следва да изискват прилагане на най-добри налични техники за предотвратяване или намаляване на миризмите. В редица секторни документи вече са заложили гранични стойности за мирисови емисии, изразени в единици миризма на кубичен метър (ouE/m^3). Поради това е некоректно да се твърди, че липсва специализирано европейско законодателство. Въпреки липсата на гранична стойност, IED 2.0 създава обща рамка за контрол и на миризмите, която подлежи на въвеждане в националното право.

IV. Опитът на други европейски страни

Прегледът на регулациите в други страни сочи, че Белгия, Германия и Унгария имат законодателство на национално ниво. В Белгия са предвидени разпоредби за инсталациите за компостиране, във Фландрия има изисквания за кланици, пречиствателни станции за отпадъчни води, предприятия за асфалт и др. В Германия са действащи Насоки за миризмата в атмосферния въздух, в които се определят критерии за защита срещу неприятни миризми (произтичащи от промишлени и животновъдни съоръжения). Там са определени гранични стойности съответно за жилищни и смесени зони и за търговски, промишлени и селскостопански площи. В унгарското национално законодателство има дефиниция на емисиите на миризми – това е замърсител на въздуха или смес от вещества с ефект на миризма, който не се характеризира ясно от неговите компоненти. В Австрия няма разпоредби на национално ниво, но има насоки за целеви стойности за спа курортни зони при превишаване на миризма, измерена по определена скала. В Италия има няколко регионални закона, а в Нидерландия има специфично законодателство относно миризмите само за животновъдството.

Конкретни чуждестранни актове разглеждаме в края на това становище.

V. Национално законодателство, касаещо поставения проблем

Няма пределнодопустими концентрации за миризми в ***Наредба № 14/1997 за норми за пределно допустимите концентрации на вредни вещества в атмосферния въздух на населените места***, изд. от министъра на здравеопазването и министъра на околната среда и водите, обн. ДВ. бр.88 от 3 Октомври 1997г., изм. ДВ. бр.46 от 18 Май 1999г., изм. ДВ. бр.8 от 22 Януари 2002г.,

изм. ДВ. бр.14 от 20 Февруари 2004г., изм. ДВ. бр.42 от 29 Май 2007г. или сродни други нормативни актове.

Към момента миризмите попадат под регулация по следния начин:

1/ От гледна точка на правото в областта на провеждания текущ и систематичен държавен здравен контрол, РЗИ контролират спазването на здравните изисквания за **факторите на жизнената среда**, включително тези, които могат да причинят здравни проблеми (чл. 15 и чл. 19 ЗЗ) и могат да спират дейност при непосредствена опасност за здравето (чл. 33 ЗЗ, който гласи, че *„при неспазване на здравните изисквания за обектите с обществено предназначение, за продуктите, стоките и дейностите със значение за здравето на човека и на максимално допустимите нива на факторите на жизнената среда държавните здравни инспектори дават задължителни предписания и определят срок за отстраняване на нарушенията*).

Факторите на жизнената среда обхващат точно определени групи от такива, посочени в пар. 1, т. 12 от ДП на ЗЗ: а) води, предназначени за питейно-битови нужди; б) води, предназначени за къпане; в) минерални води, предназначени за пиене или за използване за профилактични, лечебни или за хигиенни нужди; г) шум и вибрации в жилищни, обществени сгради и урбанизирани територии; д) йонизиращи лъчения в жилищните, производствените и обществените сгради; е) (изм. - ДВ, бр. 41 от 2009 г., в сила от 02.06.2009 г.) нейонизиращи лъчения в жилищните, производствените обществените сгради и урбанизираните територии; ж) химични фактори и биологични агенти в обектите с обществено предназначение; з) курортни ресурси; и) **въздух**.

Както става видно ЗООС използва „**фактори на околната среда**“, а ЗЗ „**фактори на жизнената среда**“ и е правнорелевантно да се сравнят в светлината на поставения проблем. Юридическото сравнение следва да се търси преди всичко в различния нормативен фокус на здравното и екологичното законодателство:

- Понятието „**фактори на жизнената среда**“ е характерно за Закона за здравето и подзаконовата уредба по неговото прилагане, като обхваща онези елементи на средата, които имат пряко значение за живота и здравето на човека — например питейни води, **въздух**, шум, вибрации, радиация, химични и биологични агенти. Това е категория с подчертано санитарно-хигиенен и антропоцентричен характер, при която държавният контрол е насочен към опазване на общественото здраве и предотвратяване на вредни въздействия върху човека.
- Обратно, понятието „**фактори на околната среда**“ функционира в логиката на екологичното право и е свързано не само с човешкото здраве, но и със

състоянието на природните компоненти като самостоятелен обект на правна защита — **атмосферния въздух**, водите, почвите, биоразнообразието, ландшафта и екологичното равновесие.

Ако факторите на жизнената среда се оценяват според това дали засягат човешкия организъм и условията на живот, то факторите на околната среда се разглеждат **по-широко — като въздействия, процеси или източници, които могат да причинят замърсяване, увреждане или риск за природната среда (в т.ч. и човека като част от природата, което е съдебно признато)**. Следователно първата категория е подчинена основно на здравната защита, а втората — на екологичната защита, макар между двете да съществува значителна зона на припокриване.

Именно тук се проявява и значението на понятието „**дискомфорт**“ по смисъла на ЗООС. То не следва да се схваща като категория ограничена в обхвата на техническото екологично законодателство и откъсната от здравното право, а като **юридически значима последица от неблагоприятно въздействие върху околната среда, която се външно обективира в смут, раздразнение, неудобство, нарушено битово спокойствие и основателни оплаквания от засегнатото население**. В този смисъл „**дискомфортът**“ служи като нормативен мост между екологичното нарушение и неговото социално проявление, без да е необходимо да бъде доказан чрез настъпило увреждане на здравето в тесен смисъл (медицински установим вредоносен резултат).

2/ РИОСВ осъществяват държавния контрол по опазване на околната среда съгл. ЗООС и специалните закони в екологичното законодателство. **В рамките на този контрол инспекторите имат правомощие:** да извършват проверки на място; да установяват нарушения на условията по комплексни разрешителни; да издават предписания и принудителни административни мерки (ПАМ); да документират установените факти чрез констативни протоколи (КП); да съставят АУАН и наказателни постановления (НП). Проверките могат да бъдат както планови, така и по сигнал на граждани, когато се твърди наличие на замърсяване или други неблагоприятни въздействия върху околната среда.

От друга страна в правото в областта на опазването на околната среда качеството на въздуха включва всички вредни въздействия върху човека, без ограничение само до изрично изброените замърсители (чл. 1 ЗЧАВ), вкл. въздушните емисии от индустрията. Именно човешкото здраве е пръв систематично посочен приоритет и цел на актуалния ЗКАВ: „**Чл. 1. Целта на закона е да се защити здравето на хората и на тяхното потомство (...) от вредни въздействия, както и да предотврати настъпването на опасности и щети за обществото при изменение в качеството на атмосферния въздух** **в резултат**

на различни дейности. РИОСВ имат правомощия да спират дейности при нарушения и да ограничават емисии (чл. 18 ЗЧАВ).

Следва да се обърне внимание и на правилата за извършване на проверки от РИОСВ, посочени в:

- Наредбата за вида размера и реда за налагане на санкции при увреждане или замърсяване на околната среда над допустимите норми и/или при неспазване на определените емисионни норми и ограничения;
- Инструкцията за определяне разпространението на неприятни миризми на Министъра на околната среда и водите, и
- Европейския стандарт за определяне на миризма в атмосферния въздух чрез проверка на място EN16841, който има статут на български стандарт от 15.12.2016 г., когато е одобрен от Българския институт за стандартизация.

Цитираната наредба има отношение към изпускане в атмосферния въздух на отпадъчни газове, съдържащи вредни вещества (замърсители) над нормите за допустими емисии (концентрации на вредни вещества в отпадъчни газове) и/или над определените емисионни норми и ограничения, **но не и към разпространение на неприятни миризми от разрешена дейност.**

Не представлява и приложим акт цитираната инструкция на МОСВ, която не е обнародвана, издадена е въз основа на отменен нормативен акт - Наредбата за реда за определяне и налагане на санкции при увреждане или при замърсяване на околната среда над допустимите норми - отменена с § 1 от ЗР на ПМС 169 от 29.07.2003 г., обн., ДВ, бр. 69 от 5.08.2003 г.. Отмяната на тази инструкция произтича от разпоредбата на чл. 13, ал. 1 от Закона за нормативните актове, като в случая липсва изключението по чл. 13, ал. 2 и следващи от ЗНА.

VI. Национална съдебна практика по поставения проблем

В практиката често възниква проблемът, че миризмите трудно могат да бъдат измерени чрез стандартизирани технически методи, особено при краткотрайни или епизодични емисии. В наличните нормативни актове няма дефиниция на „непоносима“ или „задушлива“ миризма, но съдилищата последователно приемат:

1/ Миризмите са обект на контрол, дори когато няма нормативно определени пределни стойности:

В Решение № 2618/13.03.2025, ВАС, шесто отделение, по административно дело № 6486/2024 г., образувано по чл. 208 и сл. от АПК, срещу Решение

571/17.04.2024 г., постановено по адм. дело № 627/2023г. на Административен съд - гр. Монтана, с което е отхвърлена жалба против Предписание с изх. 7000-274/29.05.2023 г. на Директора на РИОСВ Монтана, потвърдено с Решение 182/18.09.2023 г. на Министър на околната среда и водите, ВАС приема следните няколко изключително важни извода: **1/ инспекторите могат органолептично да констатират разпространение на миризми; 2/ липсата на стандартизирани измервания не препятства налагането на ПАМ; 3/ миризмите се третират като нарушение на условията по комплексното разрешително, защото причиняват смут, дискомфорт и оплаквания на граждани.**

В разглежданото решение ВАС приема, че инспекторите могат органолептично да възприемат миризми като това възприятие представлява валиден способ за установяване на фактическо състояние и липсата на стандартизирано измерване не препятства налагането на ПАМ. Съдът приема, че органолептичната преценка е допустима, тъй като се извършва от компетентни длъжностни лица, представлява пряко сетивно възприятие на проверяващите и се документира в констативен протокол (КП), който има характер на официален свидетелстващ документ.

КП имат ключово значение в административния контрол. Особено важен извод в решението на ВАС е разграничението между различните административни производства. Съдът приема, че **съставянето на констативен протокол е част от контролна административна дейност, а издаването на наказателно постановление (НП) е част от административнонаказателното производство.** Това означава, че между двете производства **няма пряка правна зависимост.** Следователно **отмяната на наказателното постановление не води автоматично до отпадане на констатациите в КП.** Констативният протокол запазва своето доказателствено значение в други производства (например при налагане на ПАМ или издаване на предписания). Тази позиция на ВАС е особено важна, тъй като подчертава **самостоятелния характер на контролната дейност на административния орган.**

Съдът изрично посочва, че *„миризмите не са сред изрично изброените показатели и норми за качество на атмосферния въздух по ЗЧАВ“.* Това означава, че в българското законодателство няма количествени нормативни пределни стойности за миризми, както например има за прахови частици, NO₂, SO₂ и др. ВАС приема, че разпространението на миризми, които причиняват смут, дискомфорт, оплаквания от граждани, може да се разглежда като нарушение на условията по комплексното разрешително, **дори когато няма количествено измерване на емисиите.** Съдът подчертава, че целта на екологичното законодателство е предотвратяване на неблагоприятни въздействия върху

околната среда и качеството на живот на населението, **а не само установяване на превишения на технически норми.**

Същевременно съдът подчертава, че именно поради технологичния характер на дейността, при ОВОС и при издаването на комплексното разрешително се предвиждат специални условия за недопускане на разпространение на неприятни миризми. Тоест регулаторният стандарт не е обща норма, а индивидуално условие в комплексното разрешително.

2/ Административните органи трябва да изпълняват контролните и санкционните си правомощия, вкл. по повод на получени сигнали от гражданите – да ги разглеждат, проверяват и да предприемат съответните действия:

ЗЧАВ вменява на РИОСВ и общините да осъществяват непрекъснат контрол върху качеството на въздуха и да разглеждат сигналите на граждани. При постъпили оплаквания за задушливи миризми Инспекцията има правомощие да извърши проверки и да наложи необходимите принудителни административни мерки.

Такова решение, разглеждащо миризмите като обект на контрол е **Решение № 12215 от 17.11.2015 г. на ВАС по адм. д. № 13501/2014 г., V о., докладчик председателят Виолета Главинова, по реда на чл. 208 и сл. от АПК.** Съгл. решението, с обжалвания съдебен акт е отхвърлена жалбата на дружеството срещу заповед № 118/17.04.2014 г. на директора на РИОСВ - Русе, с която на основание чл. 28, ал. 1, т. 2 и ал. 2 от ЗЧАВ във вр. с чл. 26 ЗЧАВ и с цел изпълнение на предписание по повод **постъпили сигнали и оплаквания на граждани** за излъчване на вредни вещества в атмосферния въздух от дейности на Завода за производство на алуминиеви автомобилни детайли и части "Монтюпе" е наложена принудителна административна мярка (ПАМ), с която се ограничава дейността в производствено Хале № 1 на завода, находящ се в гр. Русе, Източна промишлена зона, чрез пломбиране на вентилационните отвори тип "жалузи", разположени по трите фасади на производствено хале № 1, до организиране на пречистването и изпускането на емисиите вредни вещества в атмосферния въздух от всички технологични линии и производствени участъци.

При последващи проверки в периода м. септември 2012 г. - м. април 2014 г. са давани **предписания за предприемане на мерки за ограничаване на неорганизираното изпускане на интензивно миришещи вещества извън работната площадка**, включващи експлоатация на жалузите, тяхното затваряне и впоследствие пломбиране. Констативните протоколи са подписвани без възражения от представители на дружеството.

През пролетта на 2014 г. отново е извършена **извънредна проверка по сигнали за разпространение на неприятни миризми в източната част на града**, около КАТ, и е съставен Констативен протокол ХМ-8/15.04.2014 г. Установено е, че са отворени жалюзите само на източната фасада на производствено хале № 1. На контролно-пропускателния пункт (КПП) на завода, който се намира източно от производствените халета, се усеща силна специфична миризма, характерна за работната среда в завода. Атмосферните условия при проверката са умерен вятър запад-югозапад. По указания на проверяващите жалюзите са затворени и след 10 - 15 минути интензивността на миризмата намалява. **С изрично предписание са потвърдени всички предходни предписания, отнасящи се до експлоатация на жалюзите.** Протоколът е връчен на специалист "Системи управление ISO и околна среда" в "Монтюпе" и е подписан без възражения. След последната проверка е издадена обжалваната заповед № 118/17.04.2014 г. на Директора на РИОСВ - Русе. **За да отхвърли оспорването, съдът приема от правна страна, че издаденият от компетентен орган административен акт съответства на установената форма и материалноправните разпоредби и е издаден при спазена процедура и в съответствие с целта на закона.**

Не е допуснато смесване и неправилно интерпретиране на понятията "емисии на вредни вещества" и "разпространение на неприятни миризми". Съгласно § 1, т. 1 от ДР на ЗЧАВ "**замърсяване на атмосферния въздух**" е всяко постъпване на вредни вещества (замърсители) в него, а съгласно т. 2 "**вредно вещество (замърсител)**" е всяко вещество, въведено пряко или косвено от човека в атмосферния въздух, което е в състояние да окаже вредно въздействие върху здравето на населението и/или околната среда. Видно от мотивите на оспорения административен акт фактическите основания за произнасянето му са излъчването на вредни вещества и наложената мярка е до организирането на пречистването и изпускането на емисиите вредни вещества в атмосферния въздух. "**Емисията**" според дефиницията в т. 8 на § 1 от ДР на ЗЧАВ е изпускането на вредни вещества (замърсители) в атмосферния въздух. Именно заради изпускането на вредни вещества (замърсители) в резултат на производствената дейност на "Монтюпе", доказано по безспорен начин пред първоинстанционния съд, административният орган предприема налагането на принудителната административна мярка.

Друг актуален случай е казусът „Кроношпан“ (Велико Търново), по който са съставени 6 акта и 2 наказателни постановления за 40 903 евро през м. 02.2026 г. на дружеството за разпространение на миризми и непречистени газове от производствените линии на предприятието. Това се вижда от отчет на РИОСВ от 11.03.2026 г. за дейността през януари и февруари. Предприятието е с пломбирана линия за производство на плочи от дървесни частици (ПДЧ) на площадката в гр.

Велико Търново. Действията са предприети след множество сигнали от граждани на града. Използва се органолептичният метод.

Припомняме, че в ЗООС се поставя изискване промишлените предприятия да предотвратяват замърсяване с миризми. Съгл. чл. 58, т. 2 ЗООС, лицата, чиято дейност е свързана с третиране на отпадъци или промишлени процеси, са **длъжни** да използват методи и технологии, които не предизвикват допълнително натоварване на околната среда, свързано с миризми.

VII. **Научни доказателства за рисковете за здравето на човека:**

Твърдението, че неприятните миризми са „*субективни възприятия с психосоматичен характер*” и поради това нямат отношение към реалното здравословно състояние, също се опровергава от съвременните научни изследвания.

Миризмите са ранен индикатор за наличието на токсични химични съединения. Неприятният мирис е сигнал, че в околната среда присъстват замърсители: серни, азотни или летливи органични съединения, някои от които имат директни или кумулативни здравни ефекти. Ето защо миризмите не бива да се третират единствено като въпрос на субективен комфорт, те са пряко свързани с потенциални здравни рискове.

Систематични научни прегледи и мета-анализи демонстрират връзка между излагането на индустриални миризми и появата на симптоми от страна на **дихателната система**. Мащабен мета-анализ на 30 епидемиологични проучвания установява значимо повишение на риска от главоболие (с 15%), на кашлица, сълзене и ринорея (с около 27%) и на гадене (с около 9%) при популации, изложени на индустриални миризми (Guadalupe-Fernandez et al. 2021). Живеещите в близост до източници на интензивна миризма по-често съобщават за персистиращи респираторни симптоми, кожни раздразнения, дразнене на лигавиците и затруднено дишане (Heaney et al. 2011).

Дългосрочното излагане на миризми действа като мощен психологически и екологичен стресор. Около 45% от анкетираните жители в близост до промишлени обекти съобщават за системно “раздразнение” от миризми, което води до траен стрес, нарушения в съня и спад в качеството на живот (Blanes-Vidal et al. 2014). Тези ефекти се обуславят от повишеното възприятие за здравен риск (Blanes-Vidal et al. 2014; Blanes-Vidal 2015).

В научната литература са описани и случаи, при които продължителното излагане на миризми допринася за развитие на тревожни разстройства и симптоми, наподобяващи посттравматичен стрес (Masuo et al. 2021). Системната хронична

експозиция към неприятни миризми може да допринесе за развитие на хронична астма, атопичен дерматит и дълготрайни неврологични увреждания (Piccardo et al. 2022).

Налице са и изследвания свързващи експозицията към неприятни миризми с дългосрочни здравни ефекти. Оценки на здравния риск в райони с промишлени миризми показват, че между 15% и 25% от източниците на неприятни миризми емитират канцерогенни замърсители, в т.ч. бензен и 1,3-бутадиен, формалдехид, и то в концентрации, превишаващи и регламентирания прагове за допустим риск (Zhang et al. 2021). Дори отделните замърсители да са под регулаторния им норматив, съчетанието им в газова смес може да претовари детоксикационните механизми на организма. Именно затова съществува научен консенсус, че контролните органи трябва да прилагат оценка на кумулативния риск, а не да третират поотделно всеки отделен замърсител (Piccardo et al. 2022).

VIII. Методологични стандарти и международна практика:

Твърдението, че в страната липсва специализирана апаратура за измерване на миризми, не е основание за бездействие на контролния орган, то е аргумент в полза на неотложното въвеждане на европейски стандарти, тъй като такива вече съществуват и се прилагат успешно в редица държави членки на ЕС. Отделно, **именно липсата на подобна апаратура е причина за опиране на РИОСВ до констативни протоколи, свидетелски показания и органолептични изследвания, които да доказват раздразненията и неудобствата, от които гражданите страдат.**

Германски подход: наредбата GIRL (Geruchsimmissions-Richtlinie)

Германия разполага с детайлна регулаторна рамка за оценка на емисиите от миризми, позната като GIRL (Richtlinie zur Feststellung und Beurteilung von Geruchsimmissionen), преименувана впоследствие в GOAA (Guideline on Odour in Ambient Air) (Bokowa et al. 2021). Тя е разработена в рамките на Федералния закон за контрол на емисиите (BImSchG) и се прилага при лицензиране на промишлени обекти и за целите на устройствено планиране. Основният показател за миризми е честотата на т.нар. „миризливи часове”. Определен час се счита за такъв, ако средноаритметичната концентрация на миризма в него надвишава прагова стойност от 0.25 отолфактометрични единици на кубичен метър (ouE/m^3).

Регламентирания пределни стойности са диференцирани по вид на зоната на замърсяване: за жилищни и смесени зони прагът е 10% от часовете в годината (не повече от около 876 часа годишно), а за промишлени и търговски зони допустимата честота е 15% (до 1314 часа годишно). Надвишаването на тези стойности квалифицира въздействието като „*значително неудобство*” по смисъла

на закона и задействия принудителни мерки от страна на регулатора. Считано от декември 2021 г., тези прагове имат статут на задължителни, като са включени в немско законодателство на федерално ниво.

Нидерландски подход

Нидерландия е сред страните, в които практиката по регулиране на миризмите е особено развита. Регулаторната рамка се основава на IED и прилага европейския стандарт EN 13725:2022 като главен инструмент. Методът на динамична олфактометрия използва специално калибрирани олфактометри и панел от обучени специалисти. За праг на разпознаване се ползва 1 ouE/m^3 , което съответства на концентрацията, при която 50% от панела доловят наличие на миризма. Нидерландия прилага и стандартите EN 16841-1 и EN 16841-2 за in-situ измервания, а резултатите се използват като входни данни за компютърно диспергиращо моделиране, което позволява прогнозиране на разпространението на миризмите в засегнатите жилищни зони.

Нидерландското законодателство изисква от промишлените предприятия да предотвратяват или свеждат до минимум емисиите на неприятни миризми чрез прилагане на т. н. „най-добри налични техники“, а при системни оплаквания от страна на гражданите, предприятията са длъжни да представят измервания на миризмите и планове за действие за тяхното елиминиране.

IX. Заключение:

В основа на изложеното считаме, че РИОСВ-Хасково разполага с необходимими правомощия и инструментариум за справяне с установения проблем свързан с индустриалните миризми. Необходимо е инспекцията да предприема активни правни действия в рамките на компетентностите си при установен дискомфорт, причинен от неприятни миризми, като и работи активно за въвеждане на специализирани измервания за количествено определяне на миризмите чрез прилагане на вече утвърдени стандарти. РИОСВ може да установява нарушения в сътрудничество с РЗИ и да се ползва с подкрепата на гражданите.

Именно координацията със здравните власти и прилагането на проактивен мониторинг са ключови за осигуряване на здравословна среда за жителите на гр. Димитровград. Смятаме, че това е необходимо, за да се възстанови доверието на обществото и да се предотврати трайното влошаване на качеството на живот и да се опази здравето на гражданите на областта.

Х. Използвани източници за съставяне на становището:

Нормативни актове

ЗАКОН ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА, Обн. - ДВ, бр. 91 от 25.09.2002 г.; попр., бр. 98 от 18.10.2002 г.; изм., бр. 86 от 30.09.2003 г.; доп., бр. 70 от 10.08.2004 г.; в сила от 01.01.2005 г.; бр. 74 от 13.09.2005 г.; в сила от 01.01.2006 г.; изм. и доп., бр. 77 от 27.09.2005 г.; изм., бр. 88 от 04.11.2005 г.; бр. 95 от 29.11.2005 г.; в сила от 01.03.2006 г.; изм. и доп., бр. 105 от 29.12.2005 г.; в сила от 01.01.2006 г.; изм., бр. 30 от 11.04.2006 г.; в сила от 12.07.2006 г.; изм. и доп., бр. 65 от 11.08.2006 г.; в сила от 11.08.2006 г.; изм., бр. 82 от 10.10.2006 г.; доп., бр. 99 от 08.12.2006 г., в сила от 09.01.2007 г.; изм., бр. 102 от 19.12.2006 г.; изм. и доп., бр. 105 от 22.12.2006 г.; в сила от 01.01.2007 г. изм., бр. 31 от 13.04.2007 г., в сила от 13.04.2007 г.; изм., бр. 41 от 22.05.2007 г.; изм. и доп., бр. 89 от 06.11.2007 г.; изм., бр. 36 от 04.04.2008 г.; изм. и доп., бр. 52 от 06.06.2008 г.; изм. и доп., бр. 105 от 09.12.2008 г.; изм., бр. 12 от 13.02.2009 г., в сила от 01.05.2009 г.; Дата на влизане в сила изменена на 01.01.2010 г. със ЗИД ДОПК - ДВ, бр. 32 от 28.04.2009; изм., бр. 19 от 13.03.2009 г., в сила от 10.04.2009 г.; изм., бр. 35 от 12.05.2009 г., в сила от 12.05.2009 г.; изм. и доп., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 23.06.2009 г.; изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г.; изм., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.; изм. и доп., бр. 103 от 29.12.2009 г.; изм. и доп., бр. 46 от 18.06.2010 г., в сила от 18.06.2010 г.; изм., бр. 61 от 06.08.2010 г.; изм., бр. 35 от 03.05.2011 г., в сила от 03.05.2011 г.; изм. и доп., бр. 42 от 03.06.2011 г.; изм. и доп., бр. 32 от 24.04.2012 г., в сила от 24.04.2012 г.; изм., бр. 38 от 18.05.2012 г., в сила от 01.07.2012 г.; изм. и доп., бр. 53 от 13.07.2012 г., в сила от 13.07.2012 г.; изм., бр. 82 от 26.10.2012 г., в сила от 26.11.2012 г.; изм., бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 01.01.2014 г.; изм., бр. 27 от 15.03.2013 г.; изм., бр. 66 от 26.07.2013 г., в сила от 26.07.2013 г.; изм., бр. 22 от 11.03.2014 г., в сила от 11.03.2014 г.; изм., бр. 98 от 28.11.2014 г., в сила от 28.11.2014 г.; изм. и доп., бр. 62 от 14.08.2015 г., в сила от 14.08.2015 г.; изм., бр. 95 от 08.12.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.; изм., бр. 96 от 09.12.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.; изм. и доп., бр. 101 от 22.12.2015 г., в сила от 22.12.2015 г.; доп., бр. 81 от 14.10.2016 г., в сила от 14.10.2016 г.; изм. и доп., бр. 12 от 03.02.2017 г.; изм., бр. 58 от 18.07.2017 г., в сила от 18.07.2017 г.; изм. и доп., бр. 76 от 19.09.2017 г.; изм., бр. 96 от 01.12.2017 г., в сила от 03.01.2018 г.; изм., бр. 53 от 26.06.2018 г., в сила от 26.06.2018 г.; доп., бр. 77 от 18.09.2018 г., в сила от 01.01.2019 г.; изм. и доп., бр. 98 от 27.11.2018 г., в сила от 27.11.2018 г.; изм. и доп., бр. 1 от 03.01.2019 г., в сила от 03.01.2019 г.; изм., бр. 17 от 26.02.2019 г.; изм., бр. 24 от 22.03.2019 г., в сила от 01.01.2020 г.; изм., бр. 36 от 03.05.2019 г. с Решение № 5 от 19.04.2019 г. на КС на РБ по к. д. № 12 / 2018 г.; изм., бр. 79 от 08.10.2019 г., в сила от 08.10.2019 г.; изм., бр. 81 от 15.10.2019 г., в сила от 15.10.2019 г.; изм., бр. 101 от 27.12.2019 г.; изм., бр. 21 от 13.03.2020 г., в сила от 13.03.2020 г.; изм. и доп.,

бр. 54 от 16.06.2020 г.; изм., бр. 21 от 12.03.2021 г.; изм. и доп., бр. 42 от 07.06.2022 г., в сила от 07.06.2022 г.; изм., бр. 102 от 23.12.2022 г., в сила от 01.01.2023 г.; изм., бр. 84 от 06.10.2023 г., в сила от 06.10.2023 г.; изм., бр. 102 от 08.12.2023 г.; доп., бр. 70 от 20.08.2024 г.; изм. и доп., бр. 74 от 09.09.2025 г.; изм., бр. 16 от 10.02.2026 г.

ЗАКОН ЗА ЧИСТОТАТА НА АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ, Обн. - ДВ, бр. 45 от 28.05.1996 г.; в сила от 29.06.1996 г.; попр., бр. 49 от 07.06.1996 г.; изм., бр. 85 от 26.09.1997 г.; изм. и доп., бр. 27 от 31.03.2000 г.; изм., бр. 102 от 27.11.2001 г.; в сила от 01.01.2002 г.; изм., бр. 91 от 25.09.2002 г.; в сила от 01.01.2003 г.; изм., бр. 112 от 23.12.2003 г.; в сила от 01.01.2004 г.; изм., бр. 95 от 29.11.2005 г.; в сила от 01.03.2006 г.; изм. и доп., бр. 99 от 08.12.2006 г., в сила от 09.01.2007 г.; изм., бр. 102 от 19.12.2006 г.; изм. и доп., бр. 86 от 26.10.2007 г.; изм., бр. 36 от 04.04.2008 г.; изм. и доп., бр. 52 от 06.06.2008 г.; изм. и доп., бр. 6 от 23.01.2009 г., в сила от 25.02.2009 г.; изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г.; изм., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.; доп., бр. 41 от 01.06.2010 г.; изм. и доп., бр. 87 от 05.11.2010 г., в сила от 06.12.2010 г.; изм., бр. 88 от 09.11.2010 г., в сила от 01.01.2011 г.; доп., бр. 35 от 03.05.2011 г., в сила от 03.05.2011 г.; изм. и доп., бр. 42 от 03.06.2011 г.; изм., бр. 32 от 24.04.2012 г., в сила от 24.04.2012 г.; изм., бр. 38 от 18.05.2012 г., в сила от 01.07.2012 г.; изм., бр. 53 от 13.07.2012 г., в сила от 13.07.2012 г.; изм. и доп., бр. 54 от 17.07.2012 г., в сила от 17.07.2012 г.; изм., бр. 77 от 09.10.2012 г., в сила от 09.10.2012 г.; изм. и доп., бр. 102 от 21.12.2012 г., в сила от 21.12.2012 г.; изм., бр. 98 от 28.11.2014 г., в сила от 28.11.2014 г.; изм., бр. 14 от 20.02.2015 г.; изм. и доп., бр. 101 от 22.12.2015 г., в сила от 22.12.2015 г.; изм., бр. 58 от 26.07.2016 г.; изм. и доп., бр. 12 от 03.02.2017 г.; изм., бр. 58 от 18.07.2017 г., в сила от 18.07.2017 г.; изм., бр. 85 от 24.10.2017 г.; изм. и доп., бр. 98 от 27.11.2018 г., в сила от 27.11.2018 г.; изм., бр. 103 от 13.12.2018 г., в сила от 01.01.2019 г.; изм., бр. 1 от 03.01.2019 г., в сила от 03.01.2019 г.; изм. и доп., бр. 81 от 15.10.2019 г., в сила от 15.10.2019 г.; изм. и доп., бр. 18 от 02.03.2021 г., в сила от 01.01.2022 г.; изм., бр. 20 от 11.03.2022 г.; изм., бр. 102 от 23.12.2022 г., в сила от 01.01.2023 г.; изм., бр. 102 от 08.12.2023 г.; изм., бр. 41 от 10.05.2024 г., в сила от 10.05.2024 г.; изм. и доп., бр. 78 от 23.09.2025 г., в сила от 23.09.2025 г.

ЗАКОН ЗА ЗДРАВЕТО, Обн. - ДВ, бр. 70 от 10.08.2004 г.; в сила от 01.01.2005 г.; доп., бр. 46 от 03.06.2005 г.; изм. и доп., бр. 76 от 20.09.2005 г.; в сила от 01.01.2007 г.; бр. 85 от 25.10.2005 г.; в сила от 25.10.2005 г.; изм., бр. 88 от 04.11.2005 г.; изм. и доп., бр. 94 от 25.11.2005 г.; в сила от 25.11.2005 г.; изм., бр. 103 от 23.12.2005 г.; изм. и доп., бр. 18 от 28.02.2006 г.; в сила от 01.01.2007 г.; изм., бр. 30 от 11.04.2006 г.; в сила от 12.07.2006 г.; бр. 34 от 25.04.2006 г.; в сила от 01.01.2008 г.; изм. и доп., бр. 59 от 21.07.2006 г.; в сила от 01.01.2007 г.; бр. 71 от 01.09.2006 г.; в сила от 01.01.2007 г.; изм. и доп., бр. 75 от 12.09.2006 г.; изм. и доп.,

бр. 81 от 06.10.2006 г.; изм. и доп., бр. 95 от 24.11.2006 г., в сила от 24.11.2006 г.; изм., бр. 102 от 19.12.2006 г.; изм., бр. 31 от 13.04.2007 г., в сила от 13.04.2007 г.; изм. и доп. бр. 41 от 22.05.2007 г.; изм. бр. 46 от 12.06.2007 г.; изм. и доп. бр. 59 от 20.07.2007 г., в сила от 26.05.2007 г.; изм., бр. 82 от 12.10.2007 г.; изм. и доп., бр. 95 от 20.11.2007 г., в сила от 01.01.2008 г.; изм., бр. 13 от 08.02.2008 г., в сила от 08.02.2008 г.; изм., бр. 102 от 28.11.2008 г.; изм. и доп., бр. 110 от 30.12.2008 г., в сила от 01.01.2009 г.; изм. и доп., бр. 36 от 15.05.2009 г.; изм. и доп., бр. 41 от 02.06.2009 г., в сила от 02.06.2009 г.; изм., бр. 74 от 15.09.2009 г., в сила от 15.09.2009 г.; изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г.; изм., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.; изм., бр. 99 от 15.12.2009 г., в сила от 01.01.2010 г.; изм. и доп., бр. 101 от 18.12.2009 г., в сила от 18.12.2009 г.; доп., бр. 41 от 01.06.2010 г.; изм. и доп., бр. 42 от 04.06.2010 г., в сила от 02.06.2010 г.; изм., бр. 50 от 02.07.2010 г.; изм. и доп., бр. 59 от 31.07.2010 г., в сила от 31.07.2010 г.; изм. и доп., бр. 62 от 10.08.2010 г., в сила от 10.08.2010 г.; изм. и доп., бр. 98 от 14.12.2010 г.; изм., бр. 100 от 21.12.2010 г., в сила от 01.01.2012 г.; изм. и доп., бр. 8 от 25.01.2011 г., в сила от 25.01.2011 г.; доп., бр. 9 от 28.01.2011 г.; доп., бр. 45 от 14.06.2011 г., в сила от 14.06.2011 г.; изм. и доп., бр. 60 от 05.08.2011 г., в сила от 05.08.2011 г.; изм., бр. 38 от 18.05.2012 г., в сила от 01.07.2012 г.; изм. и доп., бр. 40 от 29.05.2012 г.; изм. и доп., бр. 54 от 17.07.2012 г.; доп., бр. 60 от 07.08.2012 г., в сила от 07.08.2012 г.; изм., бр. 82 от 26.10.2012 г., в сила от 26.11.2012 г.; изм., бр. 101 от 18.12.2012 г., в сила от 01.01.2013 г.; изм., бр. 102 от 21.12.2012 г., в сила от 21.12.2012 г.; изм., бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 01.01.2014 г.; изм., бр. 30 от 26.03.2013 г., в сила от 26.03.2013 г.; изм., бр. 66 от 26.07.2013 г., в сила от 26.07.2013 г.; изм., бр. 68 от 02.08.2013 г., в сила от 02.08.2013 г.; доп., бр. 99 от 15.11.2013 г.; изм., бр. 104 от 03.12.2013 г., в сила от 04.01.2014 г. изм. и доп., бр. 106 от 10.12.2013 г., в сила от 01.01.2014 г. за измененията, въведени със Закона за бюджета на НЗОК за 2014 г. и от 01.12.2014 г. за измененията, въведени със Закона за бюджета на ДОО за 2014 г.; изм. и доп., бр. 1 от 03.01.2014 г., в сила от 03.01.2014 г.; изм., бр. 98 от 28.11.2014 г., в сила от 28.11.2014 г.; доп., бр. 107 от 24.12.2014 г., в сила от 01.01.2015 г.; изм., бр. 9 от 03.02.2015 г., в сила от 03.02.2015 г.; доп., бр. 72 от 18.09.2015 г.; доп., бр. 80 от 16.10.2015 г., в сила от 16.10.2015 г.; доп., бр. 102 от 29.12.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.; доп., бр. 17 от 01.03.2016 г., в сила от 01.03.2016 г.; изм. и доп., бр. 27 от 05.04.2016 г.; изм. и доп., бр. 98 от 09.12.2016 г., в сила от 01.01.2017 г.; изм., бр. 103 от 27.12.2016 г.; изм., бр. 58 от 18.07.2017 г., в сила от 18.07.2017 г.; изм., бр. 85 от 24.10.2017 г.; изм. и доп., бр. 102 от 22.12.2017 г., в сила от 01.01.2018 г.; изм. и доп., бр. 18 от 27.02.2018 г., в сила от 27.02.2018 г.; доп., бр. 77 от 18.09.2018 г., в сила от 01.01.2019 г.; изм. и доп., бр. 91 от 02.11.2018 г.; изм. и доп., бр. 98 от 27.11.2018 г., в сила от 27.11.2018 г.; изм. и доп., бр. 102 от 11.12.2018 г., в сила от 01.01.2019 г.; изм., бр. 24 от 22.03.2019 г., в сила от 01.01.2020 г.; изм. и доп., бр. 58 от 23.07.2019 г.; доп., бр. 99

от 17.12.2019 г., в сила от 17.12.2019 г.; изм., бр. 101 от 27.12.2019 г.; изм. и доп., бр. 23 от 14.03.2020 г., в сила от 14.03.2020 г.; изм. и доп., бр. 28 от 24.03.2020 г., в сила от 13.03.2020 г.; изм., бр. 34 от 09.04.2020 г., в сила от 09.04.2020 г.; изм. и доп., бр. 44 от 13.05.2020 г., в сила от 14.05.2020 г.; изм., бр. 67 от 28.07.2020 г.; изм. и доп., бр. 103 от 04.12.2020 г., в сила от 04.12.2020 г.; изм. и доп., бр. 105 от 11.12.2020 г., в сила от 11.12.2020 г.; доп., бр. 110 от 29.12.2020 г., в сила от 30.06.2021 г.; доп., бр. 21 от 12.03.2021 г., в сила от 12.03.2021 г.; изм., бр. 8 от 28.01.2022 г., в сила от 01.01.2022 г.; изм., бр. 17 от 01.03.2022 г., в сила от 01.04.2022 г.; изм. и доп., бр. 18 от 04.03.2022 г., като измененията с ЗБНЗОК за 2022 г. влизат в сила от 04.03.2022 г., а измененията с ЗДБРБ за 2022 г. влизат в сила от 01.04.2022 г.; изм. и доп., бр. 32 от 26.04.2022 г., в сила от 26.04.2022 г.; доп., бр. 41 от 03.06.2022 г., в сила от 03.06.2022 г.; изм., бр. 58 от 23.07.2022 г., в сила от 01.01.2023 г.; изм. и доп., бр. 62 от 05.08.2022 г., в сила от 05.08.2022 г.; изм., бр. 94 от 25.11.2022 г. с Решение № 14 от 17.11.2022 г. на КС на РБ по к.д. № 14/2022 г.; изм., бр. 102 от 23.12.2022 г., в сила от 01.01.2023 г.; изм., бр. 104 от 30.12.2022 г., в сила от 01.01.2023 г.; изм. и доп., бр. 8 от 25.01.2023 г.; доп., бр. 66 от 01.08.2023 г., в сила от 01.01.2023 г.; изм., бр. 80 от 19.09.2023 г.; доп., бр. 86 от 13.10.2023 г., в сила от 13.10.2023 г.; изм., бр. 96 от 17.11.2023 г., в сила от 17.11.2023 г.; изм., бр. 102 от 08.12.2023 г.; изм. и доп., бр. 35 от 19.04.2024 г., в сила от 19.04.2024 г.; изм. и доп., бр. 39 от 01.05.2024 г., в сила от 01.05.2024 г.; изм. и доп., бр. 85 от 08.10.2024 г., в сила от 08.10.2024 г.; доп., бр. 25 от 25.03.2025 г., в сила от 01.01.2025 г.; изм. и доп., бр. 52 от 27.06.2025 г.; изм. и доп., бр. 13 от 03.02.2026 г., в сила от 03.02.2026 г.; изм. и доп., бр. 16 от 10.02.2026 г.

НАРЕДБА № 14 ОТ 23 СЕПТЕМВРИ 1997 Г. ЗА НОРМИ ЗА ПРЕДЕЛНО ДОПУСТИМИТЕ КОНЦЕНТРАЦИИ НА ВРЕДНИ ВЕЩЕСТВА В АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА, Издадена от министъра на здравеопазването и министъра на околната среда и водите, Обн. ДВ. бр.88 от 3 Октомври 1997г., изм. ДВ. бр.46 от 18 Май 1999г., изм. ДВ. бр.8 от 22 Януари 2002г., изм. ДВ. бр.14 от 20 Февруари 2004г., изм. ДВ. бр.42 от 29 Май 2007г.

Научни статии

Blanes-Vidal, Victoria. 2015. "Air Pollution from Biodegradable Wastes and Non-Specific Health Symptoms Among Residents: Direct or Annoyance-Mediated Associations?" *Chemosphere* 120 (February): 371–77. <https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2014.07.089>.

Blanes-Vidal, Victoria, Jesper Bælum, Esmail S. Nadimi, Per Løfstrøm, and Lars P. Christensen. 2014. "Chronic Exposure to Odorous Chemicals in Residential Areas and Effects on Human Psychosocial Health: Dose–Response Relationships." *Science of The*

Total Environment 490 (August): 545–54.
<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2014.05.041>.

Bokowa, Anna, Carlos Diaz, Jacek A. Koziel, Michael McGinley, Jennifer Barclay, Günther Schauburger, Jean-Michel Guillot, et al. 2021. “Summary and Overview of the Odour Regulations Worldwide.” *Atmosphere* 12 (2): 206.
<https://doi.org/10.3390/atmos12020206>.

Guadalupe-Fernandez, Victor, Manuela De Sario, Simona Vecchi, Lisa Bauleo, Paola Michelozzi, Marina Davoli, and Carla Ancona. 2021. “Industrial Odour Pollution and Human Health: A Systematic Review and Meta-Analysis.” *Environmental Health* 20 (1).
<https://doi.org/10.1186/s12940-021-00774-3>.

Heaney, Christopher D., Steve Wing, Robert L. Campbell, David Caldwell, Barbara Hopkins, David Richardson, and Karin Yeatts. 2011. “Relation Between Malodor, Ambient Hydrogen Sulfide, and Health in a Community Bordering a Landfill.” *Environmental Research* 111 (6): 847–52. <https://doi.org/10.1016/j.envres.2011.05.021>.

Masuo, Yoshinori, Tadaaki Satou, Hiroaki Takemoto, and Kazuo Koike. 2021. “Smell and Stress Response in the Brain: Review of the Connection Between Chemistry and Neuropharmacology.” *Molecules* 26 (9): 2571.
<https://doi.org/10.3390/molecules26092571>.

Piccardo, M. T., M. Geretto, A. Pulliero, and A. Izzotti. 2022. “Odor Emissions: A Public Health Concern for Health Risk Perception.” *Environmental Research* 204 (March): 112121. <https://doi.org/10.1016/j.envres.2021.112121>.

Zhang, Yan, Xiaoyu Ning, Yaohuang Li, Jianzhuang Wang, Huanwen Cui, Jie Meng, Changyun Teng, Gen Wang, and Xibin Shang. 2021. “Impact Assessment of Odor Nuisance, Health Risk and Variation Originating from the Landfill Surface.” *Waste Management* 126 (May): 771–80. <https://doi.org/10.1016/j.wasman.2021.03.055>.